

Todistaminen oikeudessa rikosasiassa
lasten ja nuorten oikeuspsykiatrian/-psykologian yksikön työntekijänä

Tiina Tenhunen

Kirjallinen lopputyö

Oikeuspsykologian erikoistumiskoulutus 2023–2025

Sisällysluettelo

Sisällysluettelo	2
Johdanto	3
Metodi.....	4
Tulokset.....	5
Oikeudessa kuultavan asema	5
Todistajan ja asiantuntijan aseman eroavaisuudet	7
Asiantuntijan kelpoisuusvaatimukset.....	7
Todistajan kelpoisuusvaatimukset.....	11
Kirjallinen ja suullinen todistaminen.	11
Todistajana terveydenhuollon ammattilaisena lasten ja nuorten oikeuspsykiatrian/- psykologin yksiköissä	11
Kutsu tuomioistuimeen.....	14
Valmistautuminen.....	15
Oikeuskäsittely.....	16
Asiantuntijalausuntojen ja todistamisen laadun varmistaminen	22
Asiantuntijalausunnon arviointi ja merkitys tuomioistuimessa	26
Pohdinta ja johtopäätökset	29
Liitteet	31
Lähteet	31

Johdanto

Yliopistosairaaloihin sijoitetut Lasten ja nuorten oikeuspsykiatrian/-psykologian yksiköt¹ antavat poliisille, syyttäjälle ja tuomioistuimille tutkinta-apua lapsiin kohdistuvissa väkivaltaepäilyissä. Yksiköiden keskeisintä toimintaa ovat lasten oikeuspsykologiset haastattelut sekä lapsen kertomuksesta tehtävä luotettavuuden arviointi, lisäksi yksiköissä laaditaan muunlaisia arvioita, esimerkiksi epäillyn rikoksen aiheuttaman haitan arviolausuntoja ja muita kannanottoja oikeuspsykologisiin kysymyksiin. Oikeudessa todistaminen kuuluu olennaisena osana yksikön työntekijän työnkuvaan. Kutsuja käräjä- ja hovioikeuksiin saapuu rikosasioiden käsittelyihin sekä niistä kummunneisiin huoltajuusoikeudenkäynteihin liittyen. Todistamistilanteita tulee kuitenkin verrattain harvoin yksittäiselle työntekijälle - ei välttämättä edes joka vuosi - ja kutsukirjeen saapuminen herättääkin useimmiten sen saajassa huolta.

Englanninkielistä materiaalia asiantuntijatodistajan valmistautumisesta ja valmistelusta on runsaasti². Suomen kielellä esimerkiksi Barnahus-verkkokoulussa on osuus oikeudessa todistamisesta³, lisäksi Psykologiliitto on laatinut *Oikeuspsykologien ammatilliset ohjeet eettiselle toiminnalle*, jossa aihetta sivutaan. Vuoden 2021-23 oikeuspsykologian erikoistumiskoulutuksessa eräs opiskelijoista käsitteli lopputyössään todistajan stressiä ja esitteli keinoja sen hallintaan⁴. Tällä kirjallisella työllä pyritään käsittelemään todistamista juuri yksikön työntekijöiden näkökulmasta ja esittelemään keinoja tilanteeseen valmistautumiseen. Vastaavan kaltaista ohjetta ei ole aiemmin julkaistu Suomessa.

¹ Stolt S., Laajasalo T. ym. (2023)

² esim. Stephen J. C. & Hembrooke H. (2002); Stern P. (1997); Matson J.V. ym. (2004)

³ Barnahus-verkkokoulu osa 3: Tunnistaminen ja toimiminen

⁴ Kuure T. (2023)

Metodi

Työssä pääasiallisena metodina käytettiin kirjallisuuskatsausta. Katsauksessa on keskitytty suurelta osin suomalaisiin lähteisiin, jotta tieto olisi sovellettavissa suoraan suomalaiseen oikeuskäytäntöön. Työtä varten käytiin läpi oikeuspsykologian erikoistumiskoulutuksen aiheeseen liittyvä kurssimateriaali sekä kirjojen *Oikeuspsykologia* ja *Lastenpsykiatria ja nuorisopsykiatria* todistamiseen liittyvät osuudet. Artikkelihakua tehtiin Google scholarin, tavanomaisen Googlen sekä Terveystieteen kautta. Hakusanoja olivat: todistaminen, asiantuntijatodistaminen, asiantuntija(na) oikeudessa, todistaja(na) oikeudessa, todistaja, todistamisesta kieltäytyminen, todistaja vs. asiantuntijatodistaja, todistajan valmistelu, expert witness, child abuse, bias ja expert witness preparing. Materiaalia etsittiin myös löydettyjen artikkeleiden lähdeluetteloista. Lisäksi perehdyttiin todistamiseen liittyvään lainsäädäntöön sekä lähinnä todistamiseen liittyvissä käytännön ohjeissa oikeus.fi-, syyttajalaitos.fi- ja riku.fi-verkkosivustoihin. Lopputyön tarkastaja Julia Korkmanilta saatiin joitain artikkeleita, samoin kuin työn lukeneelta oikeustieteen asiantuntijalta, joka oli kanssaopiskelijana kurssilla.

Työssä haastateltiin myös kolmea ammattilaista (oikeuspsykologia, asianajajaa ja syyttäjää) heidän kokemuksistaan lasten ja nuorten oikeuspsykiatrian yksiköiden työntekijöiden todistamisesta, sekä keskusteltiin aiheesta oikeuspsykologian kurssilla luennoitsijana toimineen prosessioikeuden professorin kanssa. Lisäksi selvitettiin sähköpostitse yksiköiden tiimivetäjiltä kunkin yksikön todistamiseen liittyvät lukumäärät edeltävältä kolmelta vuodelta.

Tulokset

Oikeudessa kuultavan asema

Henkilötodistelulla on usein keskeinen merkitys rikos- ja siviilioikeudellisissa asioissa. Jokaista muuta henkilöä kuin asianosaista voidaan kuulustella todistajana, prosessuaalisesti kuultavan asema voi olla tällöin *todistaja* tai *asiantuntija*. Kuultavan asema tulee olla tiedossa, koska lainsäädäntö asettaa vaatimukset todistukselle sen perusteella. Todistaja kertoo jutun ratkaisun kannalta relevanteista *tapahtumafaktoista* (todistelutositseikoista) eli siitä, mitä asiassa on tapahtunut ja millaisia aistihavaintoja hän on itse tehnyt. Asiantuntija määrittää puolestaan henkilöksi, joka avulla oikeudenkäynnissä pyritään selvittämään jutun ratkaisemisen kannalta merkityksellisiä erityisiä tietoja vaativia *kokemussääntöjä*⁷ eli lainalaisuuksia, joiden avulla voidaan tehdä johtopäätöksiä kahden tosiseikan välisestä suhteesta. Toisin sanoen asiantuntija todistaa esimerkiksi siitä, mitä johtopäätöksiä todistajan näkemistä seikoista on tehtävissä.⁸ Oikeuskirjallisuudessa esiintyvää nimitystä *asiantunteva todistaja* käytetään henkilöstä, jolla on jonkin alan asiantuntemusta. Tällainen kaksoisrooli on todettu hankalaksi todistusoikeuden säännösten soveltamisen kannalta, eikä kyseessä ole lain tarkoittama todistuskeino. Onkin esitetty perusteluita¹⁰, että tämän termin käytöstä voisi kokonaan luopua, jolloin asiantunteva todistaja rinnastettaisiin todistajaan.

⁷ Rask R. (2011). ”Jotta eri todisteita voidaan punnita ja vertailla keskenään, tuomioistuimen olisi pystyttävä arvioimaan kunkin todisteen näyttöarvoa. Yksittäisen todisteen näyttöarvo riippuu todisteen ja todistelun kohteena olevan tosiseikan välisen kokemussäännön sisällöstä. Kokemussääntö puolestaan perustuu havaintoihin, joiden perusteella henkilölle on muodostunut käsitys riippuvuussuhteen säännönmukaisuudesta. Todistusharkinnassa käytettävät kokemussäännöt perustuvat sekä tieteelliseen tutkimukseen että yleiseen arkikokemukseen ilmiöiden välisistä suhteista. Kokemussäännön sisältö vaihtelee säännön tiedollisen perustan mukaan. Kokemussääntöjen ääripäissä ovat yhtäällä lähes varmoina pidetyt luonnontieteelliset tutkimustulokset, ja toisaalla ”mutu-tietoon” perustuva yleistys, jossa on enemmän kyse luulosta kuin varsinaisesta kokemussäännöstä ja tiedosta.”

⁸ Oikeuspsykologian erikoistumiskoulutus 2023-2025, Abo Akademi: Professori Mikko Vuorenpään koulutusmateriaali

¹⁰ Plosila P. (2019)

Rajanveto todistajan ja asiantuntijan aseman valinnan välillä ei ole aina selkeä. Asema voi pohjautua esimerkiksi siihen, kummassa roolissa henkilöä kuullaan enemmän oikeudessa. Seuraavassa taulukossa on esitetty muita aseman valintaan vaikuttavia seikkoja.

Taulukko 1. Todistajan aseman valintaan vaikuttavia seikkoja ^{13 14}

<i>Todistajan asemaan viittaavat</i>	<i>Asiantuntijan asemaan viittaavat</i>
Kuultavalla on havaintoja käsiteltävästä asiasta ennen oikeuskäsittelyä	Kertoo erityisistä kokemussäännöistä
Ei voida vaihtaa toiseen kuultavaan	Tarvitsee useimmiten palkkion työstään

Vuorenpään¹⁵ mukaan lasten ja nuorten oikeuspsykiatrian/-psykologian yksikön työntekijän prosessuaalinen asema viittaa selkeästi asiantuntijaan. Yksikön työntekijät eivät ole olleet itse näkemässä, mitä käsiteltävänä olevassa asiassa on tapahtunut, vaan sen sijaan heidän kirjoittamansa lausunto on *aputosiseikka*, joka lisää tai vähentää varsinaisen todistajan eli lapsen kertomuksen uskottavuutta. Yksikön työntekijä on myös vaihdettavissa: joku toinen henkilö voisi haastatella lasta, samoin kirjoittaa arvion lapsen kertomuksen luotettavuudesta.

Nimetessään kuultavia oikeuskäsittelyyn asianosaisten tulee ilmoittaa, onko kysymys todistajasta vai asiantuntijasta. Tuomioistuin ei kuitenkaan ole sidottu tähän asianosaisten ilmoitukseen. Tästä syystä mahdollisen asiantuntijalausunnon tulisi olla tuomioistuimen käytössä ennen pääkäsittelyn aloittamista, jotta tuomioistuin voi hyvissä ajoin päättää kuultavan prosessuaalisesta asemasta.¹⁸ Todistajan asemasta voidaan myös käydä keskustelua ennen käsittelyä mutta vielä tuomioistuimessakin (asiasta lisää kappaleessa: Kutsu tuomioistuimeen).

¹³ Oikeuspsykologian erikoistumiskoulutus 2023-2025, Abo Akademi: Professori Mikko Vuorenpään koulutusmateriaali

¹⁴ Hallituksen esitys (HE) 46/2014 vp s. 99

¹⁵ Vuorenpää Mikko, professori, Oikeustieteellinen tiedekunta, Lapin yliopisto. Suullinen tiedonanto. 23.9.2024

¹⁸ Plosila P. (2019)

Todistajan ja asiantuntijan aseman eroavaisuudet

Olipa oikeudessa todistajan tai asiantuntijan asemassa, on puhuttava totta ja kerrottava asiasta kaikki, mitä tietää (*positiivinen totuusvelvollisuus*, Hallituksen esitys HE 46/2014)¹⁹. Todistajan ja asiantuntijan yksi merkittävistä eroista liittyy kuultavan totuusvelvoitteeseen. Asiantuntijan valassa ammattilaisen pitää ”parhaan ymmärryksen mukaan täyttää hänelle uskottu tehtävä”, mutta todistaja vannoo todistavansa ja kertovansa ”kaiken totuuden” käsiteltävässä asiassa. Havaintojen ja niiden mahdollisten syiden suhdetta tarkastellessa ei kuitenkaan usein ole mahdollista kertoa koko totuutta ja on pohdittu, voisiko tämä todistajan asemassa jopa johtaa syyllistymiseen perättömään lausumaan.²⁰ Ei ole kuitenkaan tiedossa, että edellä kuvatusta syystä syytteitä perättömästä lausumasta olisi nostettu, mutta tämän teoreettisenkin mahdollisuuden voisi poistaa sillä, että yksikön työntekijää kuultaisiin asiantuntijan asemassa²¹.

Asiantuntijan kelpoisuusvaatimukset. Jotta henkilöä voidaan kuulla asiantuntijana, tämän tulee täyttää tietyt kelpoisuusehdot, jotka koskevat sekä tuomioistuimen että asianosaisen nimeämää asiantuntijaa (Oikeudenkäymiskaari OK (1.1.1734/4) Luku 17 34–37§). *Yleisten kelpoisuusehtojen* mukaan asiantuntijan tulee olla rehellinen ja alallaan taitavaksi tunnettu. Rehellisyyden arvioiminen ei ole kuitenkaan yksiselitteistä. Rehellisyyttä laskevat esimerkiksi asiantuntijan syyllistyminen talousrikoksiin, mutta näissä tilanteissa rehellisyys voi myös ”palautua”, mikäli rikoksista on kulunut pitkä aika²⁵. Asiantuntijan taitavuutta ei ole myöskään määritelty tyhjentävästi, mutta sitä voidaan arvioida esimerkiksi suoritetuilla tutkinnoilla, työuran pituudella, tieteellisellä tutkimustyöllä, julkaisuilla sekä

¹⁹ Weizmann G., Finnilä-Tuohimaa K. (2008)

²⁰ Vuorenperä M. (2016)

²¹ Vuorenperä Mikko, professori, Oikeustieteellinen tiedekunta, Lapin yliopisto. Suullinen tiedonanto. 23.9.2024

²⁵ Vuorenperä M. Asiantuntijan kelpoisuusehdot oikeudessa. Videomateriaali. Oikeuspsykologian erikoistumiskoulutus 2023-25.

asiantuntijatehtävien lukumäärällä. Asiantuntijan tulisi myös olla tietoinen esittämiensä tietojen rajoituksista sekä siitä, ovatko hänen esittämänsä kokemussäännöt sovellettavissa käsiteltävään tapaukseen.²⁶

Erityisellä kelpoisuudella tarkoitetaan asiantuntijan esteettömyyttä käsiteltävässä asiassa. Asiantuntijana ei saa toimia, mikäli on asiaan tai asianosaiseen sellaisessa suhteessa, että puolueettomuus voi vaarantua. Kertaluonteisten palkkioiden maksaminen asiantuntijalle ei lähtökohtaisesti muodosta asiantuntijan ja asianosaisen välille esteellisyyttä aiheuttavaa suhdetta, mutta yksityisen asiantuntijan suuri todistuspalkkio voi vaikuttaa erityiseen kelpoisuuteen. Lisäksi mikäli asianosainen tai avustaja käyttää samaa yksityistä asiantuntijaa toistuvasti omissa jutuissaan, tämäkin voi aiheuttaa epäilyn esteellisyydestä.²⁷ Asiantuntijan onkin aina todistamispyynnön saatuaan syytä pohtia, mitä osaamista todistaminen vaatii kyseisessä tapauksessa ja onko juuri hänellä tätä tietoa. Oikeuspsykiatrian/-psykologian yksiköiden työssä todistetaan tarvittaessa kaikkien tutkittavana olleiden lasten asioissa. Vuorenpään²⁸ mukaan asiantuntijoiden esteellisyyttä voidaan arvioida muutoin paljolti samojen tekijöiden pohjalta kuin tuomareilla: a) osallisuus, sukulaisuus ja intressijäävi²⁹, b) yhteisöjäävi³⁰, c) erityinen suhde asianosaiseen, d) aiempi liityntä samaan tai samankaltaiseen asiaan ja ennakoasenne, e) yleislauseke. Esteettömyyden toteennäyttämismäärä on asianosaisella ja asiantuntijalla, kysymyksiä asiasta voivat esittää sekä vastapuoli että tuomari. Mikäli yleiset ja/tai erityiset kelpoisuusehdot eivät täyty, voidaan asiantuntijaa silti

²⁶ Plosila P. (2019)

²⁷ Plosila P. (2019)

²⁸ Vuorenpää, M. (2017)

²⁹ HE 78/2000. ”Esimerkkinä intressijäävistä on tavallisimmin käytetty tilannetta, jossa tuomari omistaa asianosaisena olevan yhtiön osakkeista huomattavan osan ja, jos asia päättyy yhtiölle myönteisesti, tuomarin taloudellinen hyöty lopputuloksesta on merkittävä.”

³⁰ HE 78/2000. ”Yhteisöjäävin perusteena on, että yhteisön edustajan tehtävä tai muu keskeinen asema yhteisössä aiheuttaa sellaisen lojaliteettisiteen yhteisöä kohtaan, että henkilön kykyä toimia puolueettomana tuomarina yhteisöä koskevassa asiassa voidaan perustellusti epäillä, vaikka hänellä itsellään ei olekaan valvottavanaan omaa etua asiassa.”

kuulla, mutta hänen kertomansa uskottavuus voi alentua³² ja asema vaihtua asiantuntijasta todistajaksi.

On myös esitetty tutkimustuloksia, että mikäli asiantuntija saa toimeksiantonsa jo esitutkinnan aikana, hän väistämättä lähestyy asiaa poliisin ja syyttäjän näkökulmasta³³. Tästä syystä esitutkinnan aikana saatujen toimeksiantojen aikana kontradiktorisuus³⁴ on huomioitava erityisen hyvin, jottei lausunnon antanutta asiantuntijaa pidetä esteellisenä toimimaan oikeudenkäynnissä muuna kuin syyttäjän todistajana. Tutkijat Murrie ja Boccaccini järjestivät kokeen, jonka aikana he pyysivät suurta määrää oikeuspsykiatreja ja -psykologeja osallistumaan seksuaaliväkivallan tekijöiden uusintariskin arvioimiskoulutukseen. Koulutus oli ilmainen, mikäli koulutettavat lupautuivat myöhemmin antamaan konsultaatioapua osavaltiolle maksua vastaan. Muutamien viikkojen kuluttua osavaltion toimistosta annettiin asiantuntijoille arvioitavaksi samat neljä tapauskansiota (koulutetut eivät tiedäneet, että kyseessä oli koeasetelma). Asiakirjat perustuivat uudelleen identifioituihin todellisiin oikeustapauksiin. Asiakirjat asiantuntijalle antoi lakimies, joka esitti vuoroin syyttäjää, vuoroin puolustuksen asianajajaa, hänen roolinsa kunkin koulutetun kohdalla oli arvottu etukäteen. Ennen arvioinnin alkamista oli 10–15 minuutin keskustelutilaisuus, jonka aikana lakimies (”syyttäjä/puolustuksen asianajaja”) seurasi valmista käsikirjoitusta. Esittäessään puolustuksen asianajajaa hän sanoi esimerkiksi: ”Me haluamme auttaa oikeutta ymmärtämään, että tutkimukset osoittavat, ettei jokaisella seksuaalirikollisella ole korkeaa uusiutumiseriskiä”. Vastaavasti esittäessään syyttäjää hän totesi: ”Me yritämme auttaa

³² Vuorenpää M. Koulutusmateriaali. Oikeuspsykologian erikoistumiskoulutus 2023-2025, Abo Akademi.

³³ Murrie D. C. ym. (2013)

³⁴ Bygglin E. ym (2008). ”Kontradiktorisuusperiaate on perustavanlaatuinen tekijä todistelussa. Sen mukaan asianosaisen tulee olla selvillä kaikista todisteista, hänellä on oikeus kuulustella sekä omia että vastapuolen todistajia ja antaa käsityksensä jokaisesta todisteesta. Tuomioistuim ei saa ratkaista sen käsiteltäväksi saatettua juttua ennen kuin vastapuolella on ollut tilaisuus antaa vastineensa asiassa.”

oikeutta ymmärtämään, että syytetyt, joita he tuovat oikeuteen ovat valikoitu ryhmä, jonka tutkimustulokset osoittavat olevan todennäköisemmin rikoksen uusijoita”. Asiantuntijoita pyydettiin arvioimaan tapaukset kummankin oppimansa menetelmän avulla (PLC-R: psykopatologian tarkistuslista ja Static-99R: seksuaalirikollisuuden uusintariskin arviointimenetelmä). Arvioinnin lopuksi asiantuntijoita pyydettiin vielä täyttämään viiden kysymyksen kysely liittyen heidän mielipiteisiinsä seksuaalirikollisuudesta. Arvioinnin päätyttyä tutkimusryhmään kuuluva henkilö tapasi asiantuntijan ja kertoi hänelle tutkimusasetelmasta. Asiantuntijalle annettiin myös mahdollisuus vetää pois oma arvionsa tutkimuksesta, mutta kukaan ei tehnyt näin. Lopulta 99 osallistujan arvioinnit voitiin hyväksyä tutkimukseen, yhdeksän arviointia poistettiin, koska viisi asiantuntijaa ei muistanut, oliko hänelle asiakirjat tarjonnut ollut syyttäjä tai puolustuksen asianajaja, lisäksi neljä asiantuntijaa oli kertonut ”epäilleensä jotain” arvioinnin aikana. Kaikenkaikkiaan riskiarviointipisteytysten erot osoittivat tutkijoiden mukaan selkeän uskollisuusharhan, olipa kyseessä ”syyttäjän” tai ”puolustuksen” asiantuntija. (Uskollisuusharhasta ja muista kognitiivisista harhoista kerrotaan enemmän kappaleessa: Asiantuntijalausuntojen ja todistamisen laadun varmistaminen). Tämä näkyi selkeämmin annetuissa pisteissä PCL-R:ssä, jossa vaaditaan enemmän subjektiivista, kliinistä arviointia kuin Static-99R:ssä. Tutkijat miettivät, saattoiko asiantuntijoiden käsitykset seksuaalirikollisista vaikuttaa arviointiin, mutta viiden kysymyksen kyselyn perusteella tämä oletus ei saanut tukea. Tutkijat eivät pystyneet identifioimaan uskollisuusharhan mekanismeja, johtuiko se mahdollisesti keskustelusta lakimiehen kanssa, joukkueloajaaliudesta, rahallisesta korvauksesta vai lupauksesta tulevista töistä. Tutkijat suosittelivat jatkoon niiden kognitiivisten ja proseduraalisten tekijöiden selvittämistä, jotka voisivat edesauttaa uskollisuusharhaa. Lisäksi he suosittelivat oikeuspsykologisten käytäntöjen parantamista ja jopa lainsäädännön kehittämistä tieteellisen objektivisuuden

parantamiseksi. Tutkijat olivat saaneet samansuuntaisia tuloksia myös aiemmissa tutkimuksissaan^{35 36}.

Todistajan kelpoisuusvaatimukset. Todistajana toimimisessa esteellisyysäädökset ovat huomattavasti löyhemmät kuin asiantuntijana: todistajan tulee olla sivullinen suhteessa oikeudenkäyntiin, mutta hänen ei tarvitse olla puolueeton (OK 17:29–33).

Kirjallinen ja suullinen todistaminen. Todistaminen on pääsääntöisesti suullista ja välitöntä, eli se tapahtuu tuomioistuimen edessä asioista kertomalla³⁹ (OK 17:47.1). Asiantuntija antaa kuitenkin lausuntonsa pääasiassa kirjallisesti, mutta häntä on kuultava suullisesti, mikäli 1) se on tarpeen asiantuntijan lausunnon epäselvyyksien, puutteellisuuksien tai ristiriitaisuuksien poistamiseksi, 2) tuomioistuin katsoo sen muusta syystä tarpeelliseksi tai 3) asianosainen sitä pyytää eikä kuuleminen ole ilmeisesti merkityksetöntä (OK 17:34–36). Suullinen kuuleminen on asianosaisen mahdollisuus riitauttaa asiantuntijalausunto⁴² sekä kuulla asiantuntijoita vastakkain⁴³, joskin jälkimmäistä vaikuttaa toistaiseksi tapahtuvan varsin harvoin.

Todistajana terveydenhuollon ammattilaisena lasten ja nuorten oikeuspsykiatrian/-psykologin yksiköissä

Terveydenhuollon ammattilaisia kuullaan tyypillisesti todistajina tai asiantuntijoina väkivaltarikosepäilyissä, todistamiseen liittyy myös joitain ongelmakohtia⁴⁴. Lähtökohtaisesti terveydenhuollon ammattihenkilö ei saa todistaa henkilön tai hänen perheensä terveydentilaa koskevasta arkaluonteisesta tiedosta, josta hän asemansa tai tehtävänsä

³⁵ Murrie, D. C. ym. (2008)

³⁶ Murrie, D. C. ym (2009)

³⁹ Pölönen P. (2003)

⁴² Plosila P. (2019)

⁴³ Saranpää, T. (2018)

⁴⁴ Raunio-Rajalin A. (2019)

perusteella on saanut tiedon, ellei se, jonka hyväksi salassapitovelvollisuus on säädetty, suostu todistamiseen (Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä (28.6.1994/559) Luku 3 16–17§, Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä (14.4.2023/703) Luku 2 4§). Tuomioistuin voi kuitenkin velvoittaa ammattihenkilön todistamaan, mikäli syyttäjä ajaa syytettä rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi vuotta vankeutta. Terveydenhuollon ammattilaista voidaan kuulla jo esitutkintavaiheessa. Esitutkinnassa ei kuitenkaan saa kuulustella henkilöä, jota ei saisi kuulla oikeudessakaan pois lukien edellä mainitut vakavat rikokset, joiden kohdalla salassapito voidaan murtaa (Esitutkintalaki EL (22.7.2011/805) Luku 7 8§, OK 17:34–36). On kuitenkin huomattava, että vasta esitutkinnan jälkeen syyttäjä ottaa juridisesti kantaa rikosnimikkeeseen ja siihen, onko kyseessä todennäköisin syin törkeä rikos. Poliisi sen sijaan on velvollinen ryhtymään tutkimaan asiaa jo silloin, kun rikoksen epäillään tapahtuneen, näin ollen terveydenhuollon ammattilaisen voi olla vaikea arvioida, milloin salassapitovelvollisuus on voimassa ja milloin ei.

Edellä kuvattu salassapitovelvollisuus ja sen murtaminen pätee myös lasten ja nuorten oikeuspsykiatrian yksikön työntekijöiden todistamisessa. Yksiköiden työtä säätelevä Laki lapseen kohdistuneen seksuaali- ja pahoinpitelyrikoksen selvittämisen järjestämisestä (19.12.2008/1009) ei sen sijaan säädi todistamisesta. Se määrittelee kuitenkin tiedonvaihtoa muutoin: mikäli esitutkintaviranomainen, syyttäjä tai tuomioistuin on pyytänyt terveydenhuollon ammattihenkilöä (ml. yksiköt) suorittamaan tutkimuksen lapseen kohdistunutta väkivaltaepäilyä selvittäessä, voi ammattihenkilö salassapitosäännösten estämättä luovuttaa ko. tutkimuksen aikana kertyneet tiedot tutkimuksen pyytäneelle. Kun yksikössä laaditaan asiakirjoja toisen viranomaisen (esimerkiksi poliisin) pyynnöstä, näitä asiakirjoja käsitellään pyytävän viranomaisen laatimina asiakirjoina (Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999) Luku 1 5§). Näin ollen esimerkiksi poliisin pyynnöstä

laadittu lausunto on poliisin asiakirja. Tulee kuitenkin kiinnittää huomiota siihen, että vaikka pääosa yksikön työskentelystä on esitutkinnassa avustamista (ja siten tiedot voidaan luovuttaa tutkimusta pyytäneelle), osa työskentelystä voi olla luonteeltaan myös hoidollista potilastyötä. Mikäli esitutkintaviranomainen, syyttäjä tai tuomioistuimien ei ole erityisesti tätä työskentelyä pyytänyt, koskee tätä työtä ja siinä esiin tulleita asioita tavallinen terveydenhuollon lainsäädäntö ja siihen liittyvät salassapitovelvollisuudet.

Mikäli työntekijä on todistaessaan epävarma oikeudestaan kertoa lapsen asiasta, hän voi tiedustella todistuksensa alussa tuomioistuimen puheenjohtajalta, onko hänellä terveydenhuollon ammattilaisena oikeus kertoa kaikki hallussaan olevat lasta koskevat tiedot. Tällöin puheenjohtaja tiedustelelee asiasta lapsen avustajalta, ja mikäli tämä antaa luvan, on asia selvä. Lapsen asianajaja on usein saattanut ottaa jo etukäteen lapsen huoltajalta tai puhevaltaiselta nuorelta itseltään suostumuksen, että hänen asioistaan saa puhua oikeudessa⁵⁰. Mutta mikäli lupaa ei anneta, työntekijä vastaa itse siitä, mitä asioita hän voi kertoa ja mitä ei. Tämän pohdintaan on syytä varata aikaa jo ennen käsittelyä. Periaatteessa todistajan vaitiolovelvollisuudesta kertominen (mikäli sellainen on) kuuluu puheenjohtajan tehtäviin (OK 17:43), mutta asiaa voi tosiaankin myös varmistella kuultava itse, mikäli puheenjohtaja ei tästä huomaa mainita⁵².

Ottaen huomioon että Suomessa lasten ja nuorten oikeuspsykiatrian/-psykologian yksiköissä tutkitaan vuosittain yli tuhatta lapsiin kohdistunutta väkivaltaepäilyä⁵³, työntekijöitä kutsutaan todistamaan rikosasioissa vain harvoin. Havaittavissa on jonkin verran myös aluekohtaisia eroja. Seuraavassa taulukossa on nähtävillä kaikkien yksiköiden

⁵⁰ Vuoti Jani, asianajaja, haastattelu 20.8.2024

⁵² Karikoski Juha, aluesyyttäjä, Pohjois-Suomen syyttäjäalue, haastattelu 19.8.2024

⁵³ Vuonna 2024 Lasten ja nuorten oikeuspsykiatrian/-psykologian yksiköissä tutkittuja oli yhteensä 1128. Sähköpostitse toteutettu kysely Lasten ja nuorten oikeuspsykiatrian/-psykologin yksiköiden tiimivetoisille.

todistuskerrat rikosasioissa kolmelta vuodelta. Pääsääntöisesti yksikön työntekijöitä on kutsuttu todistamaan syyttäjän pyynnöstä. Tietoa ei ole siitä, onko asemana ollut asiantuntija vai todistaja.

Taulukko 2 Lasten ja nuorten oikeuspsykiatrian/-psykologian yksiköiden työntekijöiden todistamismäärät vuosittain⁵⁵

Yksikkö	HUS	TAYS	TYKS	KYS	OYS	VAASA KS
2021	5	5	1	9	0	0
2022	3	3	3	10	0	0
2023	5	3	2	7	0	0

Kutsu tuomioistuimeen

Kutsu saapua todistajaksi annetaan tiedoksi tuomioistuimesta henkilökohtaisesti. Käytettävissä olevat tiedoksiantotavat ovat postitiedoksianto, tiedoksianto kirjeellä luottamusedellytyksin vastaanottotodistuksen kera, haastemiestiedoksianto, sähköpostitiedoksianto sekä puhelintiedoksianto. Kutsussa (Liite1) ilmoitetaan muun muassa tarpeelliset tiedot asianosaisista ja asiasta, todistajan nimennyt taho, todistajan asema sekä milloin ja missä istunto pidetään. Istunto voi olla pian kutsun saavuttua, jopa parissa viikossa tai nopeamminkin kiireellisissä käsittelyissä.

Todistajana toimiminen on kansalaisvelvollisuus. Vaikka todistajalla olisi oikeus kieltäytyä todistamisesta, on hänen kuitenkin saavuttava aina oikeuteen uhkasakon tai noutamisen nojalla⁵⁶. Lailliset esteet saapumiselle ovat sairastuminen, yleisen liikenteen keskeytyminen ja muu ennalta-arvaamaton estetila (OK 12:28). Muiden syiden hyväksymisestä päättää tuomioistuin. Esteistä tulee ilmoittaa tuomioistuimeen etukäteen ja sairastumisesta tulee olla lääkärinlausunto, jossa otetaan kantaa kykyyn saapua

⁵⁵ Sähköpostitse toteutettu kysely Lasten ja nuorten oikeuspsykiatrian/-psykologin yksiköiden tiimivetoajille

⁵⁶ Verkkosivut: Todistajana oikeudenkäynnissä.

<https://oikeus.fi/tuomioistuimet/fi/index/asiointijajulkisuus/kutsuttunaoikeudenkayntiin/todistajanaoikeudenkaynnissa.html>

pääkäsittelyyn. Mikäli *asiantuntija* jättää saapumatta oikeuteen, häntä voidaan velvoittaa uhkasakolla, mutta häntä ei saa kuitenkaan noutaa tuomioistuimeen (OK 17:64.2). Esitöiden mukaan todistajana toimiminen on yleinen velvollisuus, kun taas asiantuntijana toimiminen perustuu pääsäännön mukaan vapaaehtoisuuteen, eikä tehtävän täyttäminen pakolla ole omiaan edesauttamaan hyvää lopputulosta (HE 46/2014). Tällöin on perusteltua turvautua toiseen asiantuntijaan. Vaikka kuultava olisi kutsuttu tiettyyn käräjäoikeuteen todistamaan, voi hän syystä (muun muassa pitkän välimatkan vuoksi) esimerkiksi käräjäsihteerin kautta tai ottamalla yhteyttä suoraan kuultavan nimenneeseen tahoon ehdottaa videonvälityksellä tai puhelimitse tapahtuvaa kuulemistä. Myös muissa asioissa voi olla tarvittaessa yhteydessä käräjäoikeuteen ja kysyä toimintaohjeita.

Mikäli kutsuttu on eri mieltä asemastaan kuultavana (todistaja vs. asiantuntija), hän voi olla yhteydessä hänet kutsuneeseen tahoon neuvotellakseen asiasta⁵⁸. On myös mahdollista olla yhteydessä asiasta tuomioistuimen puheenjohtajaan, esimerkiksi sähköpostitse. Puheenjohtajan saa selvitettyä käräjäoikeudesta käsittelyn diaarinumeron perusteella, numero mainitaan kutsussa. Loppuviimein kysymyksen kuultavan asemasta voi nostaa esiin myös käsittelyn aluksi.

Valmistautuminen

Kuultavan on hyvä saada tietää etukäteen, mistä asiasta häntä halutaan kuulla, jotta hän pystyisi valmistautumaan parhaimmalla mahdollisella tavalla todistamiseen⁵⁹. Kuultavan kannattaakin itse ottaa yhteyttä hänet kuultavaksi haastaneeseen tahoon, mikäli tämä ei ole sitä tehnyt. Kuultavaa tulisi valmistella käymällä läpi *todistusteemat* eli asiat, joista häntä halutaan kuulla (esimerkiksi lapsen haastattelun toteuttaminen) sekä mahdolliset

⁵⁸ Vuorenpää Mikko, professori, Oikeustieteellinen tiedekunta, Lapin yliopisto. Suullinen tiedonanto 23.9.2024

⁵⁹ Vuoti Jani, asianajaja, haastattelu 20.8.2024

riitakysymykset. Haastanut taho voi myös toimittaa kysymyksensä etukäteen kirjallisesti. Kuultavaksi haastetuista tehdään etukäteen ilmoitus tuomioistuimelle, jotta myös muilla osapuolilla olisi mahdollisuus olla etukäteen yhteydessä heihin. Vuonna 2021 julkaistussa Marjosolan väitöskirjassa⁶⁰ käsitellään todistajan valmistelua. Marjosolan mukaan todistajan yleiset valmistelukeinot voivat edistää todistajan valmiuksia esittää kertomuksensa mahdollisimman virheettömästi oikeudenkäynnissä. Kuitenkin sellaiset valmistelukeinot, jotka tarkoituksellisesti tähtäävät todistajankertomuksen muokkaamiseen, tulisi tulkita kategorisesti oikeudenkäyntiavustajia koskevan sääntelyn vastaisiksi.

Kuultavan on syytä perehtyä käsiteltävään tapaukseen tarkasti etukäteen (sitä paremmin, mitä kauemmin tutkimuksesta on) ja varmistaa, että tapauksen yksityiskohdat ja johtopäätökset palautuvat muistiin. Tärkeimmät lausunnon johtopäätökset, jotka tulisi tuoda esiin oikeudessa (vaikkei niitä kysyttäisikään), kannattaa erikseen merkitä lausuntoon⁶¹.

Oikeuskäsittely

Oikeuskäsittelyä varten todistaja voi pukeutua tavanomaisiin, siisteihin vaatteisiin. Oma vesipullo on syytä varata mukaan, samoin kuin omat muistiinpanot asiasta sekä muistiinpanovälineet⁶³. Tuomioistuimeen saapuessa todistajalle suoritetaan turvallisuustarkastus, jota varten tulee saapua ajoissa paikalle. On hyvä myös varautua siihen, että kuuleminen saattaa viivästyä ilmoitetusta, jopa seuraavalle istuntopäivälle. Oikeussaliin kutsutaan nimeltä. Salissa ovat oikeuden jäsenet, asianosaiset (useimmiten) oikeudenkäyntiavustajineen ja virallinen syyttäjä. Lapsiin kohdistuvat käsittelyt ovat pääosin salaisia, eikä yleisöä saa olla paikalla. Todistajan asemassa olevat ovat oikeussalissa vain sen

⁶⁰ Marjosola H. (2021).

⁶¹ Julia Korkman, oikeuspsykologian dosentti, työelämäprofessori, haastattelu 20.12.2024

⁶³ Karikoski Juha, aluesyyttäjä, Pohjois-Suomen syyttäjäalue, haastattelu 19.8.2024

ajan, jonka heidän todistamisensa kestää. Asiantuntijoiden kohdalla tästä voidaan tehdä poikkeuksia (OK 17:50.2). Tuomioistuimen puheenjohtaja kysyy kuultavan nimen ja tarvittaessa varmistaa hänen henkilöllisyytensä. Jos todistajalla/asiantuntijalla on oikeus kieltäytyä todistamasta, puheenjohtajan on ilmoitettava siitä ja kerrottava, että jollei kuultava tahdo käyttää hyväkseen tätä etua, hänellä on sama totuusvelvollisuus kuin muillakin todistajilla/asiantuntijoilla. Puheenjohtajan on lisäksi tarvittaessa muutoinkin selostettava kuultavaa koskevan vaitiolovelvollisuuden tai vaitiolo-oikeuden sisältö (OK 17:43). Kuultava voi myös itse varmistaa vaitiolovelvollisuutensa, mikäli puheenjohtaja ei tätä ota esille (asiasta kerrottu enemmän kappaleessa Todistajana terveydenhuollon ammattilaisena lasten ja nuorten oikeuspsykiatrian/-psykologin yksiköissä). Puheenjohtaja selostaa tarkemmin todistajankuulemisen kulun, esittelee läsnäolija ja valvoo kuulemisen sujumista. Puheenjohtajan tehtävänä on selvittää asiantuntijalta hänen asiantuntijuutensa käsiteltävään asiaan ja kertoa kuulemisten nauhoittamisesta (OK 17:46.2.).

Puheenjohtajan on myös tiedusteltava, onko todistajalla estettä antaa vakuutusta.

Todistajalta otetaan todistajan vakuutus (OK 17:44.1):

”Minä N. N. lupaan ja vakuutan kunniani ja omantuntoni kautta, että minä todistan ja kerron kaiken totuuden tässä asiassa siitä mitään salaamatta tai siihen mitään lisäämättä taikka sitä muuttamatta.”

Asiantuntija puolestaan antaa seuraavanlaisen vakuutuksen (OK 17:45):

”Minä N. N. lupaan ja vakuutan kunniani ja omantuntoni kautta, että täytän parhaan ymmärryksen mukaan minulle annetun asiantuntijatehtävän.”

Vaikka oikeudessa saa ja on syytäkin olla mukana omat muistiinpanot käsiteltävästä asiasta sekä keskeiset materiaalit (esimerkiksi lausunto ja litterointi), oikeudessa tulee

kuitenkin kertoa asiasta suullisesti, eikä vastauksia saa lukea papereista⁶⁴. Puheenjohtajat saattavat varmistaa tämän ja kuultava voi mainita itsekin, että lausunto on mukana vain muistin tueksi.

Käsiteltävänä olevasta asiasta kysymyksiä kuultavalle esittää lähtökohtaisesti ensin hänet nimennyt osapuoli, sen jälkeen vastapuoli ja lopuksi tarvittaessa tuomioistuimen puheenjohtaja (OK 17:48-49). Esitetyn kysymyksen voi pyytää toistamaan, varsinkin mikäli kysymyksenasettelu on ollut pitkä ja polveileva. Joskus myös kannattaa kirjoittaa kysymys itselle muistiin. Kuultava itse voi tarvittaessa puhutella myös oikeuden puheenjohtajaa ("puheenjohtaja", "arvoisa puheenjohtaja"). Puhuttaessa rikosepäilystä voi käyttää nimityksiä "syytteen alainen teko", "väitetty rikos", "syytteessä mainittu pahoinpitely", näin toimitaan myös, vaikka epäilty rikostapahtuma olisi ilmiselvä⁶⁶.

Asiaa koskevista havainnoista tulee kertoa selkeästi, puolueettomalla ja maallikolle ymmärrettävällä tavalla. Epäselviä ja liian pitkiä vastauksia on hyvä välttää⁶⁷. Myös asiaan liittyvät epävarmuustekijät tulee esittää realistisesti ja selkeästi, samoin se, mikäli kyseessä on arvio tosiasian sijaan. Oikeudessa saatetaan kysyä, onko lapsen kertomus luotettava vai ei, vaikkei tähän kysymykseen voida vastata. Tällöin on parempi vastata negaation kautta, esim. "Tämän aineiston perusteella ei ole nähtävillä selkeitä lapsen kertomuksen luotettavuutta heikentäviä seikkoja".⁶⁸

Kuultavalle esitetyt kysymykset voivat olla myös yllättäviä. Kysymyksiin oletetaan vastattavan heti, jolloin vastauksien, sanavalintojen ja ilmaisuiden miettimiseen jää vain vähän aikaa eikä johtopäätöksiä voi useinkaan perustella yhtä kattavasti kuin kirjallisessa

⁶⁴ Vuoti Jani, asianajaja, haastattelu 20.8.2024

⁶⁶ Karikoski Juha, aluesyyttäjä, Pohjois-Suomen syyttäjäalue, haastattelu 19.8.2024

⁶⁷ Vuoti Jani, asianajaja, haastattelu 20.8.2024

⁶⁸ Korkman Julia, oikeuspsykologian dosentti, työelämäprofessori, haastattelu 20.12.2024

lausunnossa. On myös mahdollista kysyä, voisiko saada miettiä asiaa hetken ennen vastaamista⁷². Asiantuntijan tulokset saatetaan pyrkiä kyseenalaistamaan tai osoittamaan vääriksi. Tämä ei automaattisesti tarkoita, että asiantuntijaa ei pidettäisi uskottavana tai luotettavana, vaan oikeusjärjestelmä edellyttää, että syytetty saa puolustautua ja asioita on oikeus tarkastella kriittisesti. Sanotaankin, että henkilötodistaminen kertoo usein yhtä paljon todistajan paineensietokyvystä kuin asiantuntijuudesta.⁷³ Vaikka todistajan käytös ei saisi vaikuttaa hänen uskottavuuteensa, mikäli todistaja hermostuu tai suuttuu, tämä voi laskea uskottavuutta sekä herättää epäilyä puolueellisuudestakin, mikäli mielenilmaus kohdistuu vain toisen puolen edustajaan⁷⁴. Kuultavan tulee olla neutraali, vaikka hänen sanomisensa voi koitua jommankumman osapuolen puolesta tai vastaan. Jännittäminen oikeudessa on sinänsä täysin normaalia, todistaja voi oikeudessa halutessaan todeta ääneenkin jännittävänsä, mikäli kokee sen vaikuttavan todistamiseensa⁷⁵.

Asiantuntijan (joskus myös todistajan) osaamisalueesta saatetaan kysyä laajemminkin, eivätkä kysymykset välttämättä rajoitu vain ajankohtaiseen tapaukseen. Asiantuntija voi joutua selittämään ristiriitaisia tieteellisiä tutkimustuloksia tai teoriasuuntauksia sekä vastaamaan hypoteettisiin kysymyksiin. On erittäin tärkeää muistaa oman erikoisosaamisen rajat ja pidättäytyttävä vastaamasta kysymyksiin, joihin ei ole oikeudessa todistamista varten vaadittua asiantuntemusta. Kuultavan on hyvä arvioida, onko parasta rajoittaa vastaaminen vain omaan erikoisalaansa (esimerkiksi oikeuspsykologiaan) vai voiko esimerkiksi peruskoulutuksen pohjalta vastata asioihin laajemmaltikin. Vastauksissa on hyvä myös erottaa tieteellinen tieto kliinisestä kokemuksesta. Voi sanoa esimerkiksi ”Niiden tapausten

⁷² Korkman Julia, oikeuspsykologian dosentti, työelämäprofessori, haastattelu 20.12.2024

⁷³ Weizmann G., Finnälä-Tuohimaa K.(2008) : Asiantuntijana oikeudessa. Teoksessa Santtila P. ja Weizmann-Henelius G. (toim.). Oikeuspsykologia. Edita. Helsinki 2008

⁷⁴ Karikoski Juha, aluesyyttäjä, Pohjois-Suomen syyttäjäalue, haastattelu 19.8.2024

⁷⁵ Karikoski Juha, aluesyyttäjä, Pohjois-Suomen syyttäjäalue, haastattelu 19.8.2024

perusteella, mitä olen työurallani nähnyt...”, ”Tutkimusten mukaan tiedetään, että.... Kliininen kokemukseni asiasta on yhtenäinen tämän kanssa”. On hyvä huomioida, että henkilön kliiniset ennakkokäsitykset asiasta voivat myös ohjata sitä, miten hän selvittelee asiaa tieteellisestä kirjallisuudesta. Asiantuntijuutta tulee myös pitää ajankohtaisesti yllä.⁷⁶ Positiivisen totuusvelvollisuuden vuoksi, mikäli kuultava huomaa että jokin oleellinen seikka on jäänyt kuultavalta kysymättä tai kertomatta, voi puheenjohtajaa puhutella ja pyytää häneltä lupaa saada vielä kertoa asiasta lisää.

Mikäli kuultava ei osaa vastata häneltä kysyttyyn kysymykseen, tämä ilmaistaan lyhyesti. Samoin toimitaan, mikäli kysymys on muotoiltu kyllä/ei-kysymykseksi, eikä kuultava pysty siihen vastamaan. Mikäli kuultavalle esitetään epäselvä kysymys, voi pyytää suoraan kysyjää selventämään kysymystä ”voisitko selventää kysymystä”, tai mikäli esitetään useita kysymyksiä samalla kertaa, voi kuultava pyytää yhden kysymyksen esittämistä kerrallaan⁷⁸. Joissain tilanteissa oikeuden puheenjohtajalta voi myös kysyä, tarvitseeko ylipäättään vastata esitettyyn kysymykseen, mikäli se vaikuttaa epäasialliselta. Puheenjohtajan tulisi myös itse suoraan evätä asiaan kuulumattomat, eksyttävät, johdattelevat tai muuten sopimattomat kysymykset (OK 17:48).

Joskus voi käydä niinkin, että kysyjä vaikuttaa tulkitsevan tahallaan väärin todistajan vastauksen. Näissä tilanteissa todistajan kannattaa puhutella tuomaria ja todeta kuulostavan siltä, että asianajaja/syyttäjä oli ymmärtänyt todistajan vastauksen väärin ja: ”Haluan vielä tarkentaa, että...”, ”Tuon johdosta mitä sanoitte, haluan vielä täsmentää...”. Tuomarin puoleen kääntymisellä voi välttää ”inttämisen” asianajajan/syyttäjän kanssa.⁷⁹

⁷⁶ Korkman Julia, oikeuspsykologian dosentti, työelämäprofessori, haastattelu 20.12.2024

⁷⁸ Karikoski Juha, aluesyyttäjä, Pohjois-Suomen syyttäjäalue, haastattelu 19.8.2024

⁷⁹ Karikoski Juha, aluesyyttäjä, Pohjois-Suomen syyttäjäalue, haastattelu 19.8.2024

Joskus kuultava saattaa joutua luopumaan aiemmasta johtopäätöksestään, mikäli asiassa tulee käsittelyssä uutta tietoa. Mikäli uusi tieto on riittämätön tai liian epäselvä uusien johtopäätösten tekemiseen, on tämä ilmaistava selkeästi. Voi käydä myös niin, että kuultava ei ole enää samaa mieltä aiemmin lausuntoonsa kirjoittamistaan johtopäätöksistä. Mikäli tämä on ilmeistä jo ennen käsittelyä, voi olla etukäteen yhteydessä kuultavaksi nimenneeseen tahoon ja informoida asiasta. Mikäli kuultavan kertomus poikkeaa siitä, mitä hän on aikaisemmin kertonut esitutkinnassa, aiempaa kertomusta voidaan käyttää todisteena poikkeavilta osin. Mikäli *todistajan* todetaan valehdelleen tai tietoisesti puhuneen epätosia asioita, häntä voidaan syyttää perättömästä lausumasta (Rikoslaki RL (19.12.1889/39) Luku 15).

Todistajalta kysytään kuulemisen lopuksi hänen kuluistaan: todistaja on oikeutettu todistajan palkkioon eli päivärahaan ja matkakuluihin sekä palkan menetykseen todistamiseen kuluneelta ajalta. Oikeus päättää lopullisen korvausmäärän. (OK 17:43-55)⁸³ *Asiantuntijalla* on oikeus kohtuulliseen palkkioon käyttämästään työstä ja ajasta⁸⁵. Asiantuntija voi perustaa palkkionsa tuntiveloitukseen tai esittää tehtäväkohtaisen kokonaissumman sekä matka- ja toimeentulokustannuksia kuten todistaja. Jos on antanut lausunnon viranomaisena taikka julkisen viran tai toimen haltijana, suoritetaan palkkio ja korvaus ainoastaan, jos siitä on erikseen säädetty. Pääsääntöisesti viranomaisella ei ole oikeutta saada korvausta suulliseen todistamiseen valmistautumisesta eikä kuulemisensa aiheuttamasta ajanhukasta.⁸⁶ Korvausten maksaja määrittyy laissa sen perusteella, onko kyseessä todistaja vai asiantuntija (OK 17:65-66).

⁸³ Verkkosivut: Todistajana oikeudenkäynnissä.

https://oikeus.fi/tuomioistuimet/fi/index/asiointijajulkisuus/kutsuttunaoikeudenkayntiin/todistajanaoikeuden_kaynnissa.html

⁸⁵ Oikeudenkäymiskaari (1.1.1734/4) 17 Luku §66

⁸⁶ Plosila P. (2019)

Kun kuuleminen on ohi, kuultavan tulee itse varmistaa, voiko hän poistua oikeustalolta, mikäli lupaa siihen ei ole erikseen annettu.

Asiantuntijalausuntojen ja todistamisen laadun varmistaminen

Yksiköiden työntekijöiden todistamisen laadukkuus on suorassa yhteydessä yksikössä tehtyjen tutkimusten ja lausuntojen laatuun. Yksiköissä onkin syytä pohtia säännöllisesti tutkimusasetelmiin ja -prosesseihin liittyviä virhelähteitä. Vuonna 2024 julkaistussa hollantilaisessa katsausartikkelissa selvitettiin oikeuspsykologien suorittamien arviointien laatua¹⁰⁰. Artikkelin mukaan arvioiden laadussa todettiin paljon parannettavaa, vaikkakin tutkimustietoa aiheesta on tällä hetkellä rajallisesti. Kirjoittajien mukaan vaikka pyrkimys olisi lähtökohtaisesti objektiivisuuteen, oikeuspsykologin omat oletukset, uskomukset ja tunteet, muiden mielipiteet sekä irrelevantti tieto vaikuttivat arviointiin aiheuttaen kognitiivisesta harhaa eli vinoumaa (eng. *cognitive bias*). Esimerkkejä erilaisista kognitiivisista harhoista on esitelty alla olevassa taulukossa.

Taulukko 3 Erilaisia kognitiivisia harhoja

ESIMERKKEJÄ KOGNITIIVISESTA HARHASTA	SELITYS
Rikosstereotypiat (eng. criminal stereotypes bias)	Tietynlaisiin rikoksiin liittyvät ennako-oletukset, esimerkiksi tekijään liittyen
Tuttuusharha (eng. familiarity bias)	Asiantuntija tekee todennäköisemmin samanlaiset johtopäätökset kuin aiemmassa samantapaisessa tapauksessa
Uskollisuusharha (eng. allegiance bias, adversarial allegiance)	Asiantuntijan kanta riippuu siitä, kuka hänet on pyytänyt tekemään arviointia
Vahvistusharha (eng. confirmation bias)	Etsitään vain tietoa, joka vahvistaa aiempia uskomuksia
Jäykät uskomukset (eng. belief perseverance)	Taipumus olla huomaamatta tietoa, joka on vastakkainen aiemmalle uskomukselle

https://oikeus.fi/hovioikeudet/helsinginhovioikeus/material/attachments/oikeus_hovioikeudet_helsinginhovioikeus/julkaisut/2018/u4TzMSL61/Valittuja_kysymyksiä_rikos-_ja_rikosprosessioikeudesta_II.pdf

¹⁰⁰ Vredevelde A. ym. (2024)

Vaikka ammattilaiset tietäisivät edellä kuvatut virhelähteet, voi näiden huomaaminen olla tutkijoiden mukaan hankalaa juuri omalla kohdalla (eng. *bias blind spot*), eikä pelkkä tietoisuus harhojen mahdollisuudesta ole tehokas keino niiden eliminoimiseksi. Myöskään oikeuspsykologian ohjeistukset eivät tutkijoiden mukaan huomioi riittävästi asiantuntijatyön virhelähteitä. Tutkijat nimesivät useita keinoja erilaisten harhojen vähentämiseksi tutkimustiedon perusteella:

- 1) Tutkimusasetelman sokkoistamista tulisi käyttää mahdollisuuksien mukaan, samoin kuin verbaalisten valheiden havaitsemistyökaluja (vaikka niidenkin tarkkuus on vain noin 70%).
- 2) Vaihtoehtoisen tapahtumakulun -menetelmästä (eng. *alternative scenario method*) saattaisi olla apua asiantuntijatodistajille. Menetelmässä ammattilaisen tulee muodostaa vähintään kaksi vaihtoehtoista tapahtumakulkua ja arvioida todisteiden arvoa näiden kahden välillä.
- 3) Huomioi päinvastainen -menetelmällä (eng. *consider-the-opposite*) ammattilaista haastetaan pohtimaan, miksi alkuperäinen käsitys asiasta olisi väärin, sekä miettimään muita vaihtoehtoja.
- 4) Oikeuspsykologeille suositeltiin jatkuvaa kouluttautumista kognitiivisen harhan aiheesta, esimerkiksi Alankomaissa kouluttautuminen on edellytyksenä, jotta henkilö voi toimia asiantuntijana oikeudessa.
- 5) Oikeuspsykologeja ohjeistettiin hidastamaan omia työprosessejaan sekä pohtimaan analyysinsä riittävän pitkään ennen sen kirjoittamista.
- 6) Viimeisenä tärkeänä keinona esitettiin, että asiantuntijan tulisi pyytää kollegaa huolellisesti lukemaan lausunto ja antamaan siitä palautetta (ja jopa ”leikkimään ilkeää asianajajaa”).

Kirjoittajien mukaan oli myös muita menetelmiä harhan minimoimiseksi, mutta näistä ei ollut vielä tieteellistä tutkimustietoa. Verbaalisten valheiden havaitsemistyökalujen käyttökelpoisuudesta käydään tällä hetkellä vilkasta keskustelua tutkijapiireissä ¹⁰¹.

Suomessa lasten- ja nuorten oikeuspsykiatrian/-psykologian yksikköjen koulutussuunnitelmia tehtäessä oikeuspsykologisen tiedon lisäksi olisi hyvä myös perehtyä kognitiivisen harhan aiheeseen, joka allekirjoittaneen kokemuksen perusteella on jäänyt verrattain vähäiselle huomiolle viime vuosina. Edellä kuvatuista toimista kognitiivisen harhan vähentämiseksi osassa yksiköissä toteutetaan kollegan lausunnon lukemista. Jatkossa olisi syytä yksiköissä myös pohtia, voitaisiinko kognitiivista harhaa vähentää esimerkiksi sillä, että lausunnon kirjoittaisivat täysin eri työntekijät kuin ketkä ovat olleet selvittämässä lapsen asiaa. Tätä voisi olla mahdollista toteuttaa myös yksiköiden välillä. Joissain hankalissa/ristiriitaisissa tapauksissa voisi olla myös kannattavaa poliisille ja syyttäjälle pyytää vertailun vuoksi tutkimusmateriaalin pohjalta vertailulausunto toisesta yksiköstä. Toivottavaa olisi, että jatkossa myös tuomioistuimet alkaisivat käyttää oikeuttaan kutsua asiantuntijoita kuultavaksi. Tällöin välttyttäisiin syyttävän/puolustavan puolen aiheuttamalta asiantuntijan uskollisuusharhalta. Suomessa ei ole myöskään tarjolla yksikön työntekijöille koulutusta juuri lausuntojen kirjoittamiseen, vaikkakin eri koulutuksissa tätä aihetta sivutaankin.

Hollantilaiset tutkijat kuvasivat myös asioita, joita hyvässä asiantuntijalausunnossa tulisi käydä ilmi ¹⁰²:

1. Tehtävänanto ja yhteydenpito lausuntoa pyytävään tahoon (tai muihin asiaan liittyviin)

¹⁰¹ Brennen T. & Magnussen S. (2024)

¹⁰² Vredevelde A. ym. (2024) Legal psychologists as experts: guidelines for minimizing bias. *Psychology, Crime & Law*. Volume 30. ss. 705-729. <https://doi.org/10.1080/1068316X.2022.2114476>

2. Käytettävissä ollut materiaali (ja mitä oleellista materiaalia ei ole ollut käytössä)
3. Asiantuntijan asiantuntevuus käsiteltävässä asiassa
4. Tapahtumatiedot
5. Käytetyt tutkimusmenetelmät tai lähestymistavat (perustuen tieteelliseen tietoon, myös mitä menetelmiä on käytetty kognitiivisen harhan vähentämiseksi)
6. Johtopäätökset
7. Obiter dictum (*samalla lausuttua*, pääasian rinnalla esiin tuotu sivuhuomio)
8. Kirjallisuusviitteet.

Lausunto tulee olla myös kirjoitettu siten, että se olisi pätevä, vaikka kävisikin myöhemmin ilmi seikkoja, jotka vahvistaisivat juuri päinvastaisen tapahtumakulun, kuin mitä lausunnossa on pidetty todennäköisimpänä. Lausunto tulee lisäksi kirjoittaa siten, ettei se ole loukkaava ketään osapuolta, mukaan lukien epäiltyä, kohtaan. Mikäli asiantuntija toimii yksityispuolella, hän voi pyytää lausunnon pyytäneeltä taholta lupaa saada näyttää lausunto kollegalle. Yksityispuolen asiantuntija voi pyytää myös, voisiko hän kirjoittaa lausunnon ns. yleislausuntona, jolloin voitaisiin minimoida tapauskohtaisen ennakkotiedon vaikutus lausunnon sisältöön. Näin voidaan toimia useimmiten, mikäli kysymys liittyy johonkin faktakysymykseen, esimerkiksi alle kouluikäisen lapsen kykyä arvioida tapahtumien määrää ja kestoja.¹⁰³

¹⁰³ Korkman Julia, oikeuspsykologian dosentti, työelämäprofessori, haastattelu 20.12.2024

Asiantuntijalausunnon arviointi ja merkitys tuomioistuimessa

Asiantuntijatodistelun näyttöarvoa pidetään Suomessa lähtökohtaisesti korkeana¹⁰⁷, ja mikäli tuomioistuin päätyy asiantuntijalausunnon kanssa ristiriitaiseen johtopäätökseen, tuomioistuimen velvollisuutena on perustella ratkaisunsa selkeästi. Asiantuntijatodistelulla ja -lausunnolla ei ole kuitenkaan muusta todistelusta poikkeavaa erityistä näyttöarvoa (*vapaa todistusharkinta*¹⁰⁸), vaan niiden sisältö on kumottavissa vastanäytöllä. Korkeimman oikeuden ennakkopäätösten mukaisesti vaikka oikeuspsykiatrian/-psykologian yksiköiden arvioinnit eivät sido tuomioistuimen todistusharkintaa, ne voivat tuoda siihen arvokkaan lisän (Korkein oikeus KKO 2013:97). On esitetty myös näkemyksiä, että tuomioistuimen ratkaisutoiminta voisi tulla riippuvaiseksi asiantuntijoista, jolloin tuomioistuimelle kuuluvaa oikeudellista ratkaisuvalltaa ”siirtyisi” asiantuntijoille.¹¹⁰ Oikeuspsykologinen asiantuntijalausunto ei ole kuitenkaan sellainen itsenäinen välillinen näyttö, jota asianomistajan luotettavakin kertomus lähtökohtaisesti vaatisi virheettömyyden varmistamiseksi (KKO:2021:5)

Käytettäessä asiantuntemustietoa oikeudenkäynneissä tuomioistuimen tulee kyetä arvioimaan asiantuntijatodistelun sisältöä. Yhdysvalloissa korkein oikeus on antanut ennakkopäätöksessään kriteerit (Daubert vs. Merrell Dow Pharmaceuticals, 1993; ”Daubert standards”, ”Daubert-kriteerit”), kuinka asiantuntijatodistelun luotettavuutta tulisi arvioida.

¹⁰⁷ Rask R. (2011)

¹⁰⁸ Rintala M. (2006). ”Suomen oikeus rakentuu niin sanotun vapaan todistusteorian pohjalle. OK 17:2.1:n mukaan tuomioistuimen tulee, harkittuaan huolellisesti kaikkia esiin tulleita seikkoja, päättää, mitä asiassa on pidettävä totena. Vapaaseen todistusteoriaan kuuluvat vapaa todistusharkinta ja vapaa todistelu. Tämän kirjoituksen kannalta merkityksellinen vapaa todistelu tarkoittaa, ettei asianosaisten oikeutta esittää näyttöä eri todistuskeinoin ole etukäteen rajoitettu ja että näyttöä arvioidessaan tuomioistuin ottaa huomioon kaiken aineiston, mikä oikeudenkäynnissä on tullut lain sallimin tavoin tuomioistuimen tietoon joko varsinaisten todistuskeinojen kautta tai niiden ulkopuolella asianosaisten kirjallisissa tai suullisissa lausumissa tai muussa prosessikäyttötymisessä. Vapaa todistelu vaatii välttämättä vapaata todistusharkintaa. Vaikka oikeutta näytön esittämiseen rajoitetaan, voidaan – ja pitää – kuitenkin poikkeuksetta noudattaa vapaata todistusharkintaa.”

¹¹⁰ Plosila P. (2019)

Arviointia tulisi tehdä pohjautuen seuraaviin kysymyksiin: 1) Onko teoria tai hypoteesi falsifioitavissa tai testattavissa, 2) Ovatko tutkimus ja sen johtopäätökset käyneet läpi vertaisarvioinnin (referee-menettelyn) ja onko ne julkaistu, 3) Mikä on teorian ja käytettyjen metodien mahdollinen virhemarginaali ja 4) Ovatko tutkimustekniikka tai -metodit yleisesti hyväksyttyjä. Ennakkopäätöksessä on painotettu, että arvioinnin kohteena ovat nimenomaan tutkimusperiaatteet sekä -metodit, eivätkä siis tutkimustulokset ja lähtökohdiltaan luotettavan tieteellisen tutkimuksen perusteella saavutetut tulokset ja johtopäätökset ovat myös luotettavia.¹¹⁴

Suomessa ei ole vastaavanlaisia tuomioistuimille tarkoitettuja tieteellisen tutkimuksen arviointikriteerejä. Marjosola kokosi väitöskirjassaan¹¹⁵ yhteen tutkimustuloksia tuomareiden soveltamista käytänteistä asiantuntijatodistelun arvioinnissa. Tutkimusten mukaan tuomarit tukeutuivat toisinaan asiantuntijatodistelun arvioinnissa kriteereihin, jotka eivät saaneet tukea tieteellisestä tutkimuksesta. Todistajaa esimerkiksi uskottiin herkemmin, jos hän esiintyi itsevarmasti, puhui selkeästi tai ylläpiti katsekontaktia päätöksentekijään, vaikka tutkimukset ovat yksimielisiä siitä, ettei itsevarmuus lähtökohtaisesti ohjaa parempaan ammattitaitoon, vaan voi toisinaan jopa päinvastoin johtaa virheisiin. Puolestaan epävarma ja hermostunut käytös, huono itseilmaisuus, takeltelu ja katsekontaktin välttely tulkittiin usein epärehellisyyden merkiksi, vaikkei tutkimusten mukaan näistä voi tehdä päätelmiä kuultavan kertomuksen luotettavuudesta, minkä myös korkein oikeus on todennut toistuvasti ennakkopäätöksissään. Tästä huolimatta mitä kokeneempi tuomari oli, sitä enemmän hän todennäköisesti luotti intuitioonsa ja sitä vähemmän hän käytti aikaa systemaattiseen todisteiden arviointiin ja oman päättelynsä testaamiseen. Väitöskirjan mukaan korkein oikeus

¹¹⁴ Goodman-Delahunty, J. (1997)

¹¹⁵ Marjosola H. (2021)

on hyödyntänyt todistajanpsykologisia kokemussääntöjä tarvittaessa myös itsenäisesti (esimerkiksi ratkaisu KKO:2019:54), vaikkakin myös tähän toki sisältyi tiettyjä haavoittuvuuksia.

Suomessa on esitetty asiantuntijatodistelun arviointiin edellä kuvattuja Daubert-kriteerejä. Niiden lisäksi on esitetty huomioitavaksi seuraavia seikkoja¹¹⁷:

- 1) Oikeudellinen ajattelu ja käsittely eroavat muiden tieteen alojen ajattelusta ja käsitteistöstä, esimerkiksi lääketieteellisen ja oikeudellisen syy-yhteyden määrittämisessä on eroja. Oikeudellinen todennäköisyys ei myöskään perustu matematiikkaan, eikä tilastollisesti merkittävää eroa välttämättä pidetä oikeudessa riittävänä näyttönä.
- 2) Eri tieteenalojen käyttämissä terminologioissa on eroja.
- 3) Mitä täsmällisempää tutkimustieto on, sitä suurempi on myös lausunnon näyttöarvo. Ammattilaisen omaan kokemukseen perustuvaa tietoa on vaikea mitata ja se voi perustua myös virheelliseen päättelyyn. Kokemusperäisen tiedon luotettavuuden arvioinnissa painottuukin edelleen tuomioistuimen tekemä näytönarviointi.

Kirjallisuudessa on kehitetty tuomareille näytön arvioinnin tueksi erilaisia metodeja. Ristiriitaisista asiantuntijalausunnoista juontuvaan ongelmaan on ehdotettu asiantuntijoiden vastakkainkuulustelua, jossa pääkuulustelut suorittaisi tuomioistuin. Tälle on myös vastakkaisia kantoja ¹¹⁸.

¹¹⁷ Plosila P. (2019)

¹¹⁸ Saranpää, T. (2018)

Pohdinta ja johtopäätökset

Todistaminen käräjä- ja hovioikeudessa kuuluu Lasten ja nuorten oikeuspsykiatrian/-psykologian yksiköiden työntekijöiden työnkuvaan oleellisena osana. Kutsu saapua oikeuteen saapuu yhdelle työntekijälle vain harvoin, eikä rutiinia juurikaan kerkeä todistamiseen syntyä ja todistamistilanteet saatetaan kokea hyvinkin paineisiksi.

Kirjallista materiaalia todistamisen säädöksistä ja niiden tulkinnasta Suomessa on löydettävissä runsaasti, mutta niiden ymmärtäminen ei-oikeusoppineena ole kaikilta osin helppoa. Oikeudenkäymiskaaren todistelua koskevat muutokset tulivat voimaan vuoden 2016 alussa, jolloin osa 2000-luvun materiaalista on jo vanhentunutta. Säädösten ja muiden virallisten ohjeistusten lisäksi alan ammattilaisilla on olemassa todistamiseen liittyvää kokemuspohjaista, ei-kirjallista tietoa, jota pyrittiin kartoittamaan tässä työssä eri tehtävässä toimivien ammattilaisten haastatteluilla.

Kun kutsu oikeuteen saapuu (joskus lyhyelläkin varoajalla), työntekijä joutuu usein järjestelemään aikataulujaan. Mahdolliset epäselvät seikat on selvitettävä hyvissä ajoin tuomioistuimesta, ja käsiteltävään tapaukseen on syytä perehtyä ja valmistautua etukäteen tarkasti. Haastavalta taholta tulee saada tieto, millaisista teemoista työntekijää halutaan kuulla. Mikäli on tilanne, että työntekijä ei enää työskentele lasten ja nuorten oikeuspsykiatrian yksikössä, hän voi pyytää hänet kutsuneelta taholta kuulemiseen liittyvän materiaalin, esimerkiksi lausunnon ja litteroinnin. Joissain tilanteissa on toimittu myös niin, että kuultava on palkattu takaisin yksikköön muutamaksi päiväksi käsittelyyn valmistautumista ja käsittelypäivää varten, jolloin hänellä on ollut myös pääsy yksikön asiakirjoihin.

Yksikön työntekijöitä on kuultu oikeudessa pääosin todistajan asemassa, vaikka prosessioikeuden asiantuntijan mukaan asema tulisi olla pikemminkin asiantuntija. Ottaen

huomioon asiantuntijan esteellisyyseikat tulisi nämä huomioida mieluusti jo tutkimusten alkuvaiheessa, kun työntekijöitä lapsen asialle valitaan yksikössä. Tähän velvoittaa toisaalta jo hallintolakikin (Hallintolaki (6.6.2003/434) Luku 5 27-28§. Kuullaanpa yksikön työntekijää todistajana vai asiantuntijana, hänen oletetaan joka tapauksessa tietävän myös muista aihepiiriin liittyvistä kokemussäännöistä, kuin mitä mahdollisesti asiasta kirjoitetussa lausunnossa on käsitelty. Tämä saattaa yllättää työntekijän. Todistaessa onkin erittäin tärkeää huomioida oman tietämyksensä rajat; mikäli työntekijä ei tiedä vastausta esitettyyn kysymykseen, on tämä todettava. Kaikenkaikkiaan oikeuspsykologissa kysymyksissä harvemmin voidaan lausua absoluuttisia totuuksia, vaikka oikeudessa esitetyt kysymyksenasettelut saattavat siihen painostaa.

Yksikön työntekijän ollessa todistajana häntä velvoittaa sama salassapitovelvollisuus kuin muita terveydenhuollon työntekijöitä. Salassapitovelvollisuus murtuu, mikäli syyttäjä ajaa syytettä rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi vuotta vankeutta. Todistamiseen voi antaa myös luvan päätöskykyikäinen lapsi, tämän huoltaja tai avustaja.

Lopuksi: paras lähtökohta todistamiselle on laadukkaasti suoritettu tutkimus, joka on suoritettu ”läpinäkyvästi” ja jossa on pohdittu vaihtoehtoisia hypoteeseja sekä huomioitu jo varhaisesta vaiheesta lähtien mahdolliset esteellisyydet sekä virhelähteet. Yksikköjen työntekijöillä on hyvät mahdollisuudet selvittää todistamisesta mallikelpoisesti, heillä on jo lähtökohtaisesti vähintäänkin perustiedot todistajanpsykologiasta sekä stressin hallintakeinoista. Mikäli työntekijät saisivat säännöllisesti kokemusta todistajana olemisesta, he saattaisivat jopa alkaa pitää enemmän mahdollisuudesta selventää ja perustella kantaansa oikeudessa. Nähtäväksi jää, voidaanko tulevaisuudessa osallistua myös

todistamiskoulutuksiin, joiden järjestämistä on pohdittu työntekijöiden osaamisen kehittämiseksi¹²⁰.

Liitteet

Liite 1 Kutsu todistajaksi

Lähteet

Brennen T. & Magnussen S. (2024) The perils of methods that detect lies 70% of the time: A reply to Ben-Shakhar and Verschuere. *Legal and Criminological Psychology* vol. 29, Issue2 Sept 2024: 128-131

Bygglin E. ym. (2008) Todistelu prosessin johdon kannalta. Keskustelupuheenvuoro. Helsingin hovioikeuspiirin laatuhanke 2008.
https://tuomioistuimet.fi/hovioikeudet/helsinginhovioikeus/material/attachments/oikeus_hovioikeudet_helsinginhovioikeus/karajaoikeuspainotteistenlaatuhankkeidenraportit/2008/amhO5pc9H/Todistelu_prosessijohdon_kannalta.pdf

Goodman-Delahunty, J. (1997). Forensic psychological expertise in the wake of Daubert. *Law and Human Behavior*, 21(2), 121–140. 10.1023/A:1024874228425.

Karikoski Juha, aluesyyttäjä, Pohjois-Suomen syyttäjäalue, haastattelu 19.8.2024

Korkman, Julia, oikeuspsykologian dosentti, työelämäprofessori. Suullinen tiedonanto 20.8.2024. Haastattelu 20.12.2024.

Kuure T.(2023). Todistajan stressin hallinta. Kirjallinen lopputyö. Oikeuspsykologian erikoistumiskoulutus 2021-2023.

Marjosola H.(2021). Todistajankertomuksen luotettavuus - henkilötodistelun selvittäminen, vastaanottaminen ja arviointi oikeuspsykologisen tutkimuksen valossa. Helsingin yliopisto, Oikeustieteellinen tiedekunta. Helsinki 2021.
<https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/aa73007b-49ae-4398-bd38-87f3e8c7b003/content>

Matson J.V. ym. (2004) *Expert Witnessing, Fourth Edition: Practices for the 21st Century*; CR C Press. 2004.

Murrie, D. C. ym. (2008). Does interrater (dis)agreement on Psychopathy Checklist scores in sexually violent predator trials suggest partisan allegiance in forensic evaluations? *Law and Human Behavior*, 32: 352–362. doi:10.1007/s10979-007-9097-5

¹²⁰ Korkman Julia. Suullinen tiedonanto. 20.8.2024.

Murrie, D. C. ym. (2009) Rater (dis)agreement on risk assessment measures in sexually violent predator proceedings: Evidence of adversarial allegiance in forensic evaluation? *Psychology, Public Policy, and Law*, 15: 19–53. doi:10.1037/a0014897

Murrie D. C. ym. (2013). Are forensic experts biased by the side that retained them? *Psychol Sci* 2013 Oct;24(10): 1889-97. doi: 10.1177/0956797613481812.

Oikeuspsykologien ammatilliset ohjeet eettiselle toiminnalle. Suomen Psykologiliiton Oikeuspsykologian ammatillinen työryhmä 30.8.2021.

Plosila P. (2019). Asiantuntijatodistelun muutos - todistaja vai asiantuntija? Teoksessa Pekka Koponen P., Lahti R., Elo E. Valittuja kysymyksiä rikos- ja rikosprosessioikeudesta II Helsingin hovioikeus. Grano Oy. Tampere 2019.

https://oikeus.fi/hovioikeudet/helsinginhovioikeus/material/attachments/oikeus_hovioikeudet_helsinginhovioikeus/julkaisut/2018/u4TzMSL61/Valittuja_kysymyksiä_rikos-ja_rikosprosessioikeudesta_II.pdf

Pölönen P. (2003). Henkilötodistelu rikosprosessissa. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja. A-sarja N:o 246. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä 2003.
<https://edition.fi/lakimiesyhdistys/catalog/view/559/474/1071-1>

Rask R. (2011) Asiantuntijatodistelun arviointi. Julkaisussa Lahti R. ja Siro J. (toim.) (2011) Asiantuntemustieto ja asiantuntijat oikeudessa. Helsingin hovioikeuden julkaisuja. (2011) Helsingin hovioikeus. Helsinki.
https://oikeus.fi/hovioikeudet/helsinginhovioikeus/material/attachments/oikeus_hovioikeudet_helsinginhovioikeus/julkaisut/painetutjulkaisut/asiantuntemustietojaasiantuntijatoikeudessa2011/GbBw3BmkJ/04_Asiantuntijatodistelun_arviointi_Riikka_Rask.pdf

Raunio-Rajalin A. (2019) Terveystieteiden ammattihenkilöt ja todistelu. *Defensor Legis* N:o 5/2019

Rintala M. (2006). Näkökulmia todistelun rajoittamiseen – erityisesti hovioikeudessa. Teoksessa Kirjoituksia todistusoikeudesta. Lappalainen J., Ojala T. (toim.) Helsingin hovioikeus. Hakapaino Oy. Helsinki 2006.

Saranpää, T. (2018). Asiantuntijat ammeeseen? Ajatuksia asiantuntijoiden vastakkainkuulustelusta ja sen toteuttamisesta. *Defensor Legis* 1/2018 s. 1–18.

Stephen J. C. & Hembrooke H. (2002) Expert Witnesses in Child Abuse Cases: What Can and Should Be Said in Court. *American Psychological Assn.* 2002

Stern Paul (1997) Preparing and presenting expert testimony in child abuse litigation: A guide for expert witnesses and attorneys. Sage Publications Thousand Oaks, London, New Delhi. 1997.

Stolt S., Laajasalo T. ym. (2023) Lasten ja nuorten oikeuspsykologian ja -psykiatrian

yksiköiden toiminta ja toiminnan periaatteet Suomessa. THL OHJAUS 8/2023. PunaMusta Oy, Vantaa, 2023. Verkkojulkaisu: <https://www.julkari.fi/handle/10024/146793>

Todistelu prosessin johdon kannalta. Keskustelupuheenvuoro. Helsingin hovioikeuspiirin laatuhanke 2008. Työryhmä.

https://oikeus.fi/hovioikeudet/helsinginhovioikeus/material/attachments/oikeus_hovioikeudet_helsinginhovioikeus/karajaoikeuspainotteistenlaatuhankkeidenraportit/2008/amhO5pc9H/Todistelu_prosessijohdon_kannalta.pdf

Verkkosivut: Todistajana oikeudenkäynnissä.

<https://oikeus.fi/tuomioistuimet/fi/index/asiointijulkisuus/kutsuttunaoikeudenkayntiin/to distajanaoikeudenkaynnissa.html>

Vredeveltdt A. ym. (2024) Legal psychologists as experts: guidelines for minimizing bias. Psychology, Crime & Law. Volume 30: 705-729.

<https://doi.org/10.1080/1068316X.2022.2114476>

Mikko Vuorenpää, professori. Koulutusmateriaali. Oikeuspsykologian erikoistumiskoulutus 2023-2025, Abo Akademi.

Vuorenpää Mikko, professori, Oikeustieteellinen tiedekunta, Lapin yliopisto. Suullinen tiedonanto 23.9.2024

Vuorenpää M. (2016). Lääkäri kuultavana tuomioistuimessa. Kirjassa Lastenpsykiatria ja nuorisopsykiatria. Kustannus Oy Duodecim. Tallinna. 2016.

Vuorenpää, M. (2017). Eräitä huomioita uudistuneesta asiantuntijatodistelusta. Teoksessa Riekkinen J. (toim.). Oikeutta oikeudenkäynnistä täytäntöönpanoon. Juhlajulkaisu Tuula Linna 1957-25/9-2017. Alma Media, Helsinki 2017

Vuoti Jani, asianajaja, haastattelu 20.8.2024

Weizmann G., Finnälä-Tuohimaa K.(2008) : Asiantuntijana oikeudessa. Teoksessa Santtila P. ja Weizmann-Henelius G. (toim.). Oikeuspsykologia. Edita. Helsinki 2008

Liite 1

ANKKALINNAN KÄRÄJÄOIKEUS

KUTSU

PL 1

303 Ankkallinna

Puhelin 012 3456789

10.1.2024

Asianro: RXXXX

oikeuspsykologi Aku Ankka
Paratiisitie 13
Ankkallinna

Vireille	1.1.2023
Asia	Törkeä pahoinpitely
Syyttäjä	Mikki Hiiri
Vastaja(t)	Karhukopla
Asianomistajat	Roope Ankka

KUTSUN TARKOITUS

Teidät kutsutaan käräjäoikeuteen kuultavaksi syyttäjän nimeämänä todistajana.

ISTUNTO

Aika

10.2.2024, klo 9.30

Paikka

Ankkalinnan käräjäoikeus
Paratiisitie 1
303 Ankkallinna

LÄSNÄOLOVELVOLLISUUS

Teidän on saavuttava käräjäoikeuteen henkilökohtaisesti esteettömän poissaolon varalta asetetun 300 euron sakon uhalla.

LAILLINEN ESTE

Jos Te ette laillisen esteen vuoksi voi saapua istuntoon, Teidän on ilmoitettava siitä käräjäoikeuden kansliaan heti, kun olette saaneet tiedon esteestä. Laillisella esteellä tarkoitetaan sitä, että henkilö sairauden tai yleisen liikenteen keskeytymisen vuoksi on estynyt saapumasta istuntoon. Jos Te ilmoitatte muun esteen, käräjäoikeus tutkii, voidaanko se hyväksyä.

POISSAOLON SEURAUKSET

Jos Te jätte ilman laillista estettä saapumatta istuntoon, Teidät tuomitaan asetettuun uhkasakkoon ja käräjäoikeus voi määrätä Teidät tuotavaksi heti istuntoon, jollei asian käsittelyä päätetä jatkaa myöhemmin. Jos käsittelyä jatketaan toisessa istunnossa, käräjäoikeus asettaa korkeamman uhkasakon tai määrää Teidät tuotavaksi istuntoon. Tuotavaksi määrätty todistaja voidaan ottaa säilöön.

Käräjäsihteeri Iines Ankka

LIITTEET

Ohjeita todistajalle